

Nauczyciel akademicki jako przewodnik studenta w podróży po wiedzę

„Studiowanie to podróż kształcąca, w której trzeba wsiąść do właściwego pociągu, spotkać odpowiedniego konduktora, zająć właściwe miejsce i zapłacić za bilet ciężką pracą, by nie trafić na stację: Wyższa Szkoła Wstydu”.

Doktoranci I roku UKW 2009

Studiowanie to podróż kształcąca, to droga, jaką studenci – podróżnicy muszą pokonać, by dojść do wyznaczonego sobie celu. Droga ta jest nieustannym poszukiwaniem, zdobywaniem nowych doświadczeń i sposobem na poszerzenie wiedzy na temat świata, w którym przyszło nam żyć oraz siebie samego. Stanowi zatem okazję do lepszego zrozumienia zarówno siebie, jak i otaczającej nas rzeczywistości.

Zdecydowanie się na wyruszenie w tę podróż wymaga jednak głębokiego namysłu. Perspektywa przeżycia edukacyjnej przygody wydaje się być fascynująca, ale droga, którą trzeba pokonać, często jest kręta i wyboista. Podróżnicy mają do pokonania wiele trudności, które często wymuszają na nich trudne wybory i są podstawą do weryfikowania ich poglądów.

W trakcie swojej wędrówki nie są jednak sami. Na swej drodze spotykają innych podróżnych – studentów, a także przewodników – wykładowców. Inni podróżnicy dodają wsparcia, niwelują samotność oraz rozbudzają poczucie wspólnoty. Z kolei przewodnicy, dzieląc się posiadaną wiedzą, pomagają odszukać właściwą drogę, chronią przed zwątpieniem i zbłądzeniem. Ich rola jest więc kluczowa, ponieważ bez ich doświadczenia i wiedzy dotarcie do wyznaczonego sobie celu byłoby znacznie utrudnione.

W niniejszym eseju uwagę skupię właśnie na przewodniku, czyli nauczycielu akademickim oraz jego miejscu, powinnościach i roli, jaką pełnić powinien zarówno w strukturze uniwersytetu, jak i w tej edukacyjnej studenckiej wędrówce.

Modelowo założyć można, że nauczycielem akademickim jest człowiek, którego celem jest w najdoskonalszy sposób wykształcić swoich studentów i który dąży do zrealizowania tego założenia w sposób możliwie najlepszy i najskuteczniejszy, korzystając z całej swojej dotychczasowo zgromadzonej wiedzy, energii, predyspozycji i umiejęt-

ności merytorycznych oraz nauczycielskich [Radecki, 1998, s. 9]. Nauczyciel akademicki powinien prezentować niepowtarzalny styl jako wykładowca oraz jako człowiek, aby w ten sposób przekazać studentom nie tylko zasób wiedzy merytorycznej, ale również zbudować wzór pewnego stylu bycia. Wzór ten może stanowić bazę do kreowania własnego obrazu osobistej rzeczywistości studenta, będącej podstawą postępowania w jego dorosłym, samodzielnym życiu [Jeremus, 2003, s. 67]. Przytoczone określenia nieco przybliżają postać idealnego nauczyciela, choć to obraz idealistyczny i niepełny. Nie jest bowiem łatwo dokładnie określić, jakimi właściwościami powinien charakteryzować się wykładowca akademicki. Każdy człowiek ma zresztą odmienne oczekiwania i potrzeby, co powoduje, że trudno jest stworzyć charakterystykę uniwersalną, która by zadowoliła wszystkich. Na podstawie własnych doświadczeń i obserwacji można jednak wypracować własną koncepcję dobrego nauczyciela, która pomimo tego, że jest subiektywna, może okazać się wartościowa, ponieważ pozwala sprecyzować własne oczekiwania oraz skłonić do refleksji nad sobą i nauczycielskim powołaniem. Moja koncepcja dobrego nauczyciela przedstawia się następująco:

1. Dobry nauczyciel powinien być kompetentny w swojej dziedzinie. Powinien starać się wykonywać swój zawód w sposób jak najbardziej rzetelny i uczciwy. Takie podejście do swojej pracy i zaangażowanie w jej doskonalenie postrzegane jest przez studentów niezwykle pozytywnie i budzi w nich szacunek do jego osoby. Niekompetentność zaś wyzwała wśród studentów emocje negatywne – może zniechęcić ich do dalszej nauki i promować powierzchowny do niej stosunek.
2. Dobrego nauczyciela cechuje pozytywne nastawienie do swojej pracy. Dzieli się tym entuzjazmem ze studentami. Lubi swoją dziedzinę wiedzy, a podczas wykładów wskazuje obszary godne zainteresowania i wymagające samodzielnego do nich dotarcia. Sprawia, że nauczanie jest bardziej ekscytujące i ciekawe. Pozwala przy tym odnaleźć każdemu studentowi obszar własnych zainteresowań i wydobyc ukryty w nim potencjał.
3. Dobry nauczyciel pozwala swym studentom rozwijać się, osiągać sukcesy i budować poczucie własnej wartości. Ma świadomość, że sala wykładowa wypełniona jest studentami, z których każdy jest indywidualnością, posiada własne marzenia, nadzieje, swoje mocne strony i słabości.
4. Dobry nauczyciel to taki, który stara się postrzegać rzeczywistość oczami swych studentów. Identyfikuje się z nimi i potrafi odczytać ich edukacyjne potrzeby.
5. Dobry nauczyciel potrafi motywować studentów do wyęźżonej pracy i lepszej nauki. Zachęca i wspiera aktywność studenta na różnych polach działalności naukowej oraz społecznej.
6. Dobry nauczyciel jest uważnym obserwatorem. Przejawia zainteresowanie swoimi studentami, zna ich naukowe możliwości, ale potrafi także dostrzec osobiste zmartwienia i obawy.
7. Dobry nauczyciel do swoich dotychczasowych osiągnięć podchodzi z dystansem i pokorą. Dla samego siebie jest wymagający i krytyczny. Swoje nauczycielskie podejście poddaje nieustannej analizie i weryfikacji. Bez kompetencji oraz motywacji w formułowaniu pytań o siebie i swoje nauczycielstwo trudno o dobre wykonywanie zawodu pedagogicznego i własny rozwój w tym zawodzie. Obszar refleksji oraz pytań, jakie samemu sobie stawia nauczyciel akademicki, wywiera wpływ na sposób uprawiania jego własnej dyscypliny naukowej i w konsekwencji decyduje o wartości tego, co oferuje on swoim studentom.

Owa autorefleksja daje się opisać jako proces krytycznego namysłu i zastanowienia skierowany ku sobie, samoregulujący określone obszary własnej egzystencji. Autorefleksja to inaczej myśl zmierzająca do analizy własnego sposobu rozumienia i wartościowania rzeczywistości, krytyczny wgląd w kierunek lokowania swojej aktywności życiowej, namysł nad własnym sposobem odczuwania i emocjonalnego odbioru świata. To również świadomość stosunku nas samych do siebie oraz charakteru naszych relacji z innymi ludźmi [Kotusiewicz, 2008, s. 13-14].

8. Dobry nauczyciel postrzega nauczanie jako formę wychowania. Jest człowiekiem godnym zaufania, uczciwym i empatycznym. Dla swoich studentów zawsze znajdzie czas, jest dla nich osiągalny i zawsze służy radą oraz pomocą.

Znacznie trudniej natomiast wskazać jest dyrektywy, który czyniłyby nauczanie dobrym i skutecznym. O jego powodzeniu decyduje nie tylko nauczyciel, ale i sam student, a precyzyjniej jego osiągnięcia i opinia na temat tego nauczania. Powoduje to, że związek między przekazywaniem wiedzy a przyswajaniem jej przez studentów jest stosunkowo trudny do zdefiniowania, co czyni ową relację problematyczną, niejasną i relatywną. Z drugiej jednak strony sprawia, że nauczanie jest działalnością otwartą na przeobrażenia i innowacje, co z kolei powoduje chęć jego nieustannych modyfikacji i ulepszeń. Poza tym nauczyciel na tym etapie kształcenia nie może i nie powinien być uznany za jedyne „dostawcę” informacji, ponieważ to studenci, jako ludzie dorośli, są za swą naukę odpowiedzialni i to oni wykazać się muszą dużą niezależnością w zdobywaniu wiedzy akademickiej.

W definicji pojęcia studiowanie wielu autorów zaznacza ową konieczność samodzielności do tego stopnia, by występowały elementy poszukiwania odpowiedniej wiedzy, twórczego jej przeobrażenia i nawet badań. Studiowanie rozumiane jest jako wyższa forma uczenia się, w której to zasadniczą rolę odgrywa właśnie samodzielność intelektualna. Wymaga to kształtowania u studentów wyjątkowych właściwości umysłowych, stopniowego wdrażania ich do samodzielnego studiowania, a także – wyzwalań odpowiedniej motywacji i aspiracji [Bereźnicki, 1998, s. 96]. Studiowanie jest wobec tego nacechowane autonomią oraz niezależnością, które to nauczyciel akademicki powinien respektować. Pojęć tych nie utożsamiam jednak z pojęciem wolności czy też wyzwolenia się spod wszelkich wpływów otoczenia, a wręcz przeciwnie – postrzegam je jako świadomość zależności od innych oraz umiejętność świadomego precyzowania własnych dążeń i ambicji. Wspomniana autonomia w tym rozumieniu koresponduje głównie z osiągnięciem przez studentów emocjonalnej niezależności od rodziców oraz uwolnieniem się od presji rówieśników oraz poszukiwaniem u nich aprobaty i sympatii, co charakterystyczne jest dla okresu dorastania. Student na tym etapie kształcenia powinien zdobywać wiedzę wyłącznie dla siebie, a jego naukowe dążenia wynikać powinny z osobistej, wewnętrznej motywacji. W procesie zdobywania wiedzy student nie może jednak pozostać sam. Musi mieć wzór do naśladowania i takiego wzoru nieustannie poszukuje.

Studenci potrzebują i zainteresowani są posiadaniem autorytetów. Jest to dla nich istotne, ponieważ pod wpływem nauczyciela akademickiego, którego uznają za autorytet, rzetelnie wypełniają obowiązki i powinności nie ze względu na strach czy przytęsknienie, ale z uwagi na szacunek i zaufanie do nauczyciela [za: Zając, 1998, s. 99]. Dobre nauczanie nie ma nic wspólnego z zastraszaniem studenta, pokazywaniem mu swojej przewagi, siły i wyższości.

Wyznacznikami autorytetu nauczyciela akademickiego są następujące właściwości:

- rozległa wiedza i szerokie horyzonty umysłowe,
- wytyczanie nowych dróg w myśleniu i działaniu,

- odpowiednio duży dorobek naukowy,
- poważne osiągnięcia w tworzeniu wiedzy naukowej,
- umiejętność inspirowania innych do podejmowania badań naukowych,
- doskonała znajomość warsztatu naukowego,
- mistrzostwo w kształceniu kadry naukowej,
- mistrzostwo w organizowaniu działalności naukowej,
- uczciwość i rzetelność naukowa (Zajęc, 1998, s. 99).

Kształcenie uniwersyteckie stanowi zatem połączenie wzajemnej odpowiedzialności i obowiązków studentów oraz wykładowców. Podstawowym zadaniem nauczyciela jest stworzenie jak najlepszych warunków dla procesu nauczania i uczenia się, natomiast studentcka odpowiedzialność w tym kontekście sprowadzać się powinna do jak najpełniejszego wykorzystania tych warunków do zdobywania wiedzy i własnego rozwoju. Tej odpowiedzialności nauczyciel powinien zresztą sprzyjać i jej oczekiwać. Oczywiście jest, że kadra uniwersytecka nie może zmusić studenta do nauki. Jednakże to, co zrobić może, a nawet to, co zrobić powinna, to stworzyć odpowiednią atmosferę i okazję do współdziałania oraz zaangażowania się w proces zdobywania i tworzenia wiedzy.

Należy mieć na uwadze, że studiowanie nie może sprowadzać się wyłącznie do przyswojenia sobie przez studentów dużego zasobu gotowej wiedzy, ale musi przyczyniać się przede wszystkim do wykształcenia w nich samodzielnej, badawczej oraz twórczej postawy. Innym słowem – musi być ukierunkowane zwłaszcza na rozwijanie, a także doskonalenie twórczej osobowości [Bereźnicki, 1998, s. 96]. Od nauczyciela akademickiego należy oczekiwać przede wszystkim tego, że będzie kształtował jednostki kreatywne, dobrze przygotowane merytorycznie, otwarte na nowości i zmiany oraz niekonwencjonalne sposoby pracy. Są to obowiązki nauczyciela akademickiego wobec przyszłości, jako że wymogi stawiane obecnie przez system życia kształtują właśnie takie potrzeby studentów i oczekiwania społeczeństwa [Jeremus, 2003, s. 69]. Te wymagania korespondują z celami nauczania w szkolnictwie wyższym, które można ująć w trzech grupach obserwowalnych, mierzalnych, funkcjonalnych i osiągalnych kategorii:

1. instytucjonalne – wykonanie zadania zgodnego z programem studiów,
2. osobiste – rozwój osobisty studenta: wzrost pewności siebie, szacunku do siebie, zmiany postaw na bardziej efektywne,
3. społeczne – dostosowanie się studenta do norm społecznych i wzrost korzyści społecznych z podejmowanych działań oraz polepszenie sposobów radzenia sobie w życiu z innymi ludźmi przez studenta [Kluza, 1998, s. 85].

Studiowanie jest zatem specyficzną formą aktywności umysłowej, która oprócz dużego stopnia samodzielności wymaga odpowiedniego kierowania oraz inspiracji. Na tej podstawie łatwo zauważyć, że pełnienie funkcji nauczyciela akademickiego nie może kojarzyć się wyłącznie z rolą przekaziciela wiedzy. Zawód ten łączy w sobie wiele powinności, a wielość zadań, jakie pojawiają się przed nauczycielem sprawiają, że jego rola nie może sprowadzać się jedynie do przekazywania wiedzy podczas wykładów.

Wykład jest jedną z najczęściej stosowanych metod nauczania i jego obecność w systemie kształcenia na studiach wyższych jest niepodważalna. Biorąc pod uwagę dużą liczbę studentów pozwala na szybkie, a zarazem wartościowe przekazanie wiedzy, którą to trudno byłoby się podzielić, stosując inną formę jej przekazu. Jest więc bezsprzecznie metodą efektywną. Z kolei punkt widzenia studentów na rolę wykładu w procesie kształcenia jest następujący: wykład traktowany jest często jako jedna z najbardziej pożądanых form zajęć, gdyż nie jest obowiązkowy, chociaż zdarzają się wykładowcy sprawdzający obecność, a jedną z miar tego, czy wykład prowadzo-

ny jest na dobrym poziomie, jest liczba studentów uczestniczących w zajęciach [Leja, Szuwarzyński, 2003, s. 22]. Poza tym wykład jako gatunek mowy ma długą tradycję. Można powiedzieć, że jest równie wiekowy, jak i sama instytucja szkoły wyższej. Posiada określone ramy czasowe, swoistą regularność oraz powtarzalność. Jego charakterystyczną właściwością jest jednakże fakt, że aktywizuje wyłącznie nauczyciela akademickiego. To właśnie on jest tutaj nadawcą informacji, który przekazuje określony fragment wiedzy z danej dziedziny nauki adeptom tej wiedzy, czyli studentom, którzy występują tu w roli słuchaczy-odbiorców. W sytuacji komunikacyjnej wykładu zachodzi więc niesymetryczność co do wieku oraz doświadczenia komunikujących się osób. Wykładowca to doświadczony, starszy od studentów wiekiem nauczyciel akademicki, specjalista w danej dziedzinie, często znakomity ekspert, jego słuchacze natomiast to młodzi ludzie, niedoświadczeni naukowo, którzy dopiero pragną poznać daną dziedzinę. Występuje tu więc pewna nierówność kompetencyjna. Wykładowca powinien mieć na uwadze to, że mówi do młodych ludzi o faktach naukowych, które często odległe są od ich codziennego doświadczenia. Ogromnym wyzwaniem dla wykładowcy jest tak posługiwać się językiem naukowym, by trafił on do studentów, by ci go poznawali sukcesywnie. Proces komunikowania się wykładowcy ze studentami jest niełatwy i wymaga od tego pierwszego szczególnych dyspozycji intelektualnych oraz emocjonalnych, m.in. precyzji w formułowaniu sądów naukowych, opanowania formy wykładu, cierpliwości, dogłębnego zrozumienia, kim są studenci – słuchacze [Wojtczuk, 2003, s. 264-265]. Należy mieć na uwadze, że to wszystko wymaga od nauczycieli akademickich posiadania określonych umiejętności, zwłaszcza w zakresie znajomości – obok rozległej wiedzy psychologicznej, pedagogicznej – różnych metod i środków dydaktycznych oraz umiejętności ich zastosowania. Aby uczynić swoje nauczanie skutecznym i interesującym, nauczyciel akademicki nie powinien obawiać się eksperymentowania z nowymi sposobami przekazywania wiedzy, swoje nauczanie może przecież urozmaicać, wykorzystując nowe technologie, wprowadzając elementy grafiki, multimedia, animacje.

Dobrego nauczyciela można zatem zdefiniować jako takiego, który nie tylko przekazuje wiadomości i przez to naucza, ale przede wszystkim jako takiego, który rozumie studentów, uczy ich, jak się mają uczyć i do tej nauki inspirować. Podsumowując, zadaniem nauczyciela akademickiego powinno być:

1. Przekazywanie rzetelnej wiedzy – pogłębionej i możliwie jak najszerszej. Jest to możliwe ze względu na dojrzałość studenta w sferze intelektualnej i osobowościowej, a także posiadaną już bazę wiadomości wstępnych. W tym momencie student powinien mieć także wypracowany system pracy samodzielnej i twórczej, który jest podstawą akademickiego sposobu zdobywania wiedzy.
2. Inspirowanie samodzielności naukowej. Bardzo trudno jest nauczyć człowieka samodzielności myślenia, oceny, podejmowania decyzji, samodzielnego eksperymentowania i szukania rozwiązań niekonwencjonalnych – również w odniesieniu do zagadnienia dotyczącego zdobywania i weryfikowania wiedzy.
3. Pomoc w określeniu jasnych celów. Wiedza zdobywana w okresie studiów akademickich stanowi podstawę, która przekształca się w bazę działań w życiu zawodowym. Zdobyte doświadczenia mogą przełożyć się na sposób funkcjonowania w dorosłym, samodzielnym życiu jednostki [Jeremus, 2003, s. 63-64].

Umiejętności pedagogiczne nauczyciela akademickiego oraz jego talent dydaktyczny muszą także współistnieć z umiejętnościami prowadzenia badań naukowych. Wartość dokonań nauczyciela akademickiego mierzona jest bowiem podwójnie. Tym, co

sam wznosi w rozwój własnej dyscypliny (co odkrył, udowodnił, sprawdził, skorygował, przeformułował, zainicjował, napisał, opracował itp.) oraz tym, co dzięki jego myślom, inspiracjom, sugestiom czy działaniom zyskali i mogą wnieść w życie osobiste i społeczne jego uczniowie. To szczególna pozycja edukacyjna i zarazem wielka odpowiedzialność [Kotusiewicz, 2008, s. 21]. W tej sytuacji zadaniem studenta jest nabywanie umiejętności badawczych. Wiedzę zatem student powinien poznawać nie statycznie, a dynamicznie, w procesie jej tworzenia się [Brzeziński, 2000, s. 92]. Tę wzajemną relację pomiędzy wykładowcą a studentem dobrze ilustruje myśl Sergiusza Hessena, który pisze:

- zadanie wykładowczego w uniwersytecie polega nie na tym, żeby uczyć, lecz na tym, żeby pracować w swojej nauce, w której może kształcić tylko w miarę swojej pracy badawczej;
- student jest tym lepszy, im więcej okazał samodzielności w pracy naukowej, im więcej daje nadziei jako przyszły uczonec;
- profesor jest tym lepszy, im więcej stoi jako uczonec, [...] wielki uczonec nawet przy minimum posiadanych środków wyrażenia zawsze jest lepszy jako profesor niż doskonały lektor, niebędący w swej dziedzinie badaczem;
- profesor jest tym lepszym nauczycielem, im więcej kieruje swe wysiłki na badanie samego przedmiotu, a nie na sposoby przystępnego wyrażenia go słuchaczom;
- dlatego, w odróżnieniu od nauczyciela szkolnego, wykształcenie pedagogiczne profesora wyczerpuje się jego wykształceniem naukowym. Dlatego też metodyka wykładu kursu naukowego nie tylko wpiera się na metodologii odpowiedniej nauki, lecz wprost się z nią zlewa [za: Brzeziński, 2000, s. 91].

Przytoczony fragment powinien uświadomić, jak istotnym zadaniem jest prowadzenie własnych badań. Tylko taka działalność uprawnia do określenia nauczyciela akademickiego mianem badacza, naukowca.

Kolejnym wyzwaniem, z jakim nauczyciel akademicki musi się zmierzyć, jest rola organizatora. Czynności edukacyjne podejmowane przez nauczyciela zawsze ukierunkowane są na wywołanie w umysłach studentów zmian: (1) bądź tylko wiedzy o otaczającym ich świecie albo także wiedzy o samym sobie, (2) bądź tylko umiejętności oddziaływania na otaczającą ich rzeczywistość albo także umiejętności rozumienia tego, co się wokół dzieje, (3) bądź na zmianę zarówno wiedzy, jak i rozumienia oraz umiejętności. Każdy wykładowca opiera swoje działanie na jakiejś „ukrytej” koncepcji zmiany. To jego własna, prywatna filozofia edukacji kieruje wszelkimi jego działaniami, zarówno takimi, których jest świadomy, jak i tymi, których motywów sobie nie uświadamia [Brzezińska, 1997, s. 113]. W wyniku swoich działań studenci i absolwenci powinni przede wszystkim twórczo wykonywać swoje zadania i wywoływać zmiany w środowiskach, w których będą funkcjonować. Poza tym powinni także umieć samodzielnie dostrzegać, formułować oraz stawiać sobie problemy i zadania, a także dobrać adekwatne sposoby ich rozwiązywania. W takiej sytuacji poprzez twórcze oraz skuteczne działania absolwentów społeczeństwo ma szansę prawidłowo funkcjonować, a także rozwijać się [Kozielska, 2009, s. 162]. Nadrzędnym celem wszystkich tych poczynań jest zatem wyposażenie absolwentów nie tylko w odpowiednią wiedzę, ale także w określone umiejętności, które umożliwią im podejmowanie złożonych zadań w różnych dziedzinach życia społecznego. Zanim jednak owe zmiany zostaną wywołane, proces dydaktyczny należy odpowiednio zorganizować, a dokonać tego powinien nauczyciel akademicki. Istotną rolę w jego organizacji odgrywają cele i treści kształcenia oraz style nauczania.

Poprzez treści kształcenia W. Okoń rozumie odpowiednio uporządkowany zasób informacji i czynności, których to opanowanie ma umożliwić bądź ułatwić człowiekowi ukształtowanie jego stosunków ze światem go otaczającym [Okoń, 2004, s. 428]. Należy jednakże mieć na uwadze fakt, że przemiany cywilizacyjne zachodzące we współczesnym świecie wywierają zasadniczy wpływ na zmiany w życiu człowieka, co z kolei musi znaleźć odzwierciedlenie w zmianach treści kształcenia. Bogactwo, różnorodność, a także szybkość informacyjnych wpływów na studenta powodują konieczność nieustannego analizowania oraz zmiany podstawowych założeń i celów kształcenia, a także wprowadzania konkretnych przeobrażeń w treściach, środkach oraz sposobach funkcjonowania nauczyciela i studenta [Kojas, 2007, s. 41]. Rola nauczyciela jako organizatora polega więc na doborze odpowiedniej wiedzy, jej uporządkowaniu oraz wyborze sposobu, za pomocą którego zostanie ona studentom przekazana. Możliwość podzielenia się posiadaną wiedzą istnieje wiele, ale zdeterminowane są one często poprzez przyzwyczajenie wykładowcy do stosowania starych, sprawdzonych metod przekazywania wiedzy oraz wyposażenie dydaktyczne uczelni.

Z odmiennych sposobów rozumienia i realizowania procesu nauczania wynikają trzy odrębne ujęcia procesu kształcenia. Są nimi tzw. style nauczania, a zaliczyć do nich możemy styl kierowniczy, terapeutyczny i wyzwalający [Fenstermacher, Solitis, 2000].

Styl kierowniczy koncentruje się przede wszystkim na działaniach nauczyciela, których to celem jest opanowanie przez studenta określonego materiału i określonych umiejętności. Jak sama nazwa wskazuje, podejście to nastawione jest głównie na kierowanie studentem. Istotniejszą od doboru oraz zasad konstrukcji treści kształcenia wartością tego ujęcia są czynniki, które warunkują wysoki poziom efektywności nauczyciela, kontekst fizyczny i społeczny uczenia się, a także warunki kulturowe [Brzezińska, 2004, s. 22]. Podstawowym zadaniem nauczyciela, co sygnalizowano na początku, jest stwarzanie odpowiednich warunków do zdobywania wiedzy, więc to on w znacznej mierze determinuje to, czego student ma się uczyć oraz w jaki sposób ma to robić. Z kolei uczenie się polega na opanowaniu podstawowych pojęć, zrozumieniu logicznej struktury wiedzy, przeprowadzeniu badań zgodnie z zasadami metodologicznymi oraz określeniu wartości własnych, twórczych poczynań. Istotną rolę odgrywają tu umiejętności kierownicze nauczyciela, które dotyczą organizowania czynności uczenia się studentów oraz doboru treści kształcenia do wymogów programów nauczania oraz oceniania. Działania nauczyciela obejmują zatem zarządzanie kształceniem, czyli czynnościami studentów i treściami nauczania. Podkreśla się także znaczenie oraz wartość powierzonych zadań, wynik ich wykonania oraz odpowiedzialność za ewentualne ich niewykonanie. Styl ten może być skuteczny, ale pamiętać należy, że wyniki osiągnięć studentów zależą zwłaszcza od zestawu metod zastosowanych przez nauczyciela. Nauczyciel, chcąc uzyskać dobre rezultaty, musi się wobec tego wykazać dobrymi umiejętnościami organizatorskimi oraz metodycznymi. Pamiętać także należy, że treści nauczania powinien szczegółowo sprecyzować, ponieważ jest to warunek dobrego realizowania roli kierowniczej nauczyciela [Koziełska, 2009, s. 165-166].

Kolejny styl nauczania to styl terapeutyczny. Cechą charakterystyczną tego sposobu nauczania jest znacznie większa niż w stylu kierowniczym koncentracja na osobie studenta. Dla nauczyciela istotne jest to, jakie oczekiwania wobec siebie i swojego dalszego życia przejawia uczący się. Podstawowym zadaniem nauczyciela jest doskonalenie zdolności studenta w zakresie podejmowania wyborów, pomoc w zastosowaniu przyswojonej wiedzy oraz organizowanie studentom jak najlepszych warunków do ich indywidualnego rozwoju. Możemy zatem uznać, że student jest tutaj podmiotem w działaniu i to on

czynnie uczestniczy w procesie zdobywania wiedzy. W stylu terapeutycznym nauczyciel wspiera studenta i ukierunkowuje go w taki sposób, aby mógł on rozwijać się zgodnie ze swoimi motywami oraz zainteresowaniami [Kozielska, 2009, s. 165-166].

Wiarygodność i prawdziwość jest celem interakcji nauczyciela ze studentem. W stylu kierowniczym główny cel polega na opanowaniu ściśle określonej wiedzy i umiejętności [por. Fenstermacher, Solitis, 2000, s. 34].

Ostatni styl to styl wyzwalający, w którym to nauczyciel zakłada, że umysł studenta rozwija się dzięki opanowaniu szerokich podstaw wiedzy w połączeniu z adekwatnymi do niej intelektualnymi właściwościami charakteru. Nadrzędnym celem działań nauczyciela jest nabycie przez studentów uporządkowanej wiedzy w pewnym zakresie, rozwijanie zdolności intelektualnych, a także rozwijanie umiejętności uczenia się oraz poszerzanie rozumienia świata wartości [za: Kozielska, 2009, s. 167]. Wyzwolenie, o którym mowa w tym stylu, dotyczy uwolnienia umysłu studenta od ograniczeń doświadczenia i stereotypów, ale aby to uzyskać, wykładowca akademicki także powinien być od nich wolny. Zwykle przekazywanie wiedzy oraz umiejętności nie są wystarczające, ponieważ nauczyciel jest tutaj wzorem do naśladowania i dla przykładu, chcąc uczynić ze studenta badacza, powinien najpierw sam pokazać mu, jak w tej roli funkcjonuje. Jeśli chodzi o treści nauczania, to powinny one umożliwić studentowi poznanie podstawowej struktury wiedzy, by w dalszej kolejności potrafił on ująć ją w strukturę własnego doświadczenia [por. Kozielska, s. 167-168].

Powyższe rozważania skłaniają do wniosku, że rola nauczyciela jako organizatora nie jest prosta, ponieważ wymusza na nim konieczność bycia dobrym dydaktykiem. Nauczyciel – niczym strateg – musi umiejętnie zaprojektować proces dydaktyczny, biorąc pod uwagę takie czynniki, jak: treści kształcenia, zróżnicowanie wiedzy, umiejętności studentów oraz złożoność materiału. Oznacza to, że jego nauczanie, aby było skuteczne powinno, w zależności od sytuacji dydaktycznej, prezentować wszystkie trzy style nauczania. Z drugiej jednak strony, aby być dobrym dydaktykiem, należy być najpierw doskonałym badaczem. Umiejętności pedagogiczne i organizatorskie nabierają bowiem znaczenia tylko wtedy, gdy poparte są umiejętnościami badawczymi i osiągnięciami naukowymi.

Podsumowując, należy stwierdzić, że zawód nauczyciela akademickiego jest wyjątkowy zarówno pod względem miejsca, jak i roli, jaką odgrywa we współczesnym społeczeństwie. Z tego względu bardzo ważnego znaczenia nabiera przygotowanie nauczycieli do zawodu, które powinno koncentrować się na wyposażeniu przyszłego nauczyciela w odpowiednie kompetencje, umożliwiające realizację przedstawionych tu założeń oraz celów. W zmieniających się warunkach społecznych cele te mogą osiągać nauczyciele o silnej i twórczej osobowości. Wspomaganie takich osobowości powinno być podstawowym celem uczelni wyższej. Należy mieć na uwadze, że tylko podmiotowe traktowanie studenta umożliwi twórczy charakter procesu kształcenia i przeniesienie tych doświadczeń na teren przyszłej pracy zawodowej. Osiągnięcie umiejętności komunikowania się i współdziałania w relacjach podmiotowych z poszanowaniem praw drugiego człowieka do własnej podmiotowości ma zasadnicze znaczenie w przygotowaniu przyszłych pedagogów do zawodu [Biniakiewicz, 1998, s. 63].

Studenci podczas swojej wędrówki po wiedzę stawiają sobie wiele wyzwań i celów, które nie zawsze są łatwe do zrealizowania. Pojawiające się problemy i wątpliwości muszą jednak próbować przezwyciężyć. Pomóc im w tym może właśnie nauczyciel akademicki. Z dobrym przewodnikiem trudy podróży nie są bowiem tak uciążliwe, a determinacja zostaje dostrzeżona i nagrodzona.

W taki oto sposób edukacyjna podróż, zamiast być krótkotrwałym epizodem, ma szansę stać się sposobem na życie – całe życie.

Bibliografia:

- Bereźnicki F. (1998). *Przygotowanie pedagogiczne nauczycieli akademickich a samodzielne-studowanie*. W: *Student – nauczyciel akademicki. Relacje interpersonalne*. E. Radecki (red.). Szczecin.
- Biniakiewicz B. (1998). *Nauczyciel akademicki jako osoba wspierająca rozwój studenta*. W: *Student – nauczyciel akademicki. Relacje interpersonalne*. E. Radecki (red.). Szczecin.
- Brzezińska A. (1997). *Refleksja w działalności nauczyciela*. W: *Studia Edukacyjne* 1 nr 3.
- Brzezińska A. (2004). *Interakcyjny model edukacji w szkole wyższej*. W: *Ewaluacja a jakość kształcenia w szkole wyższej*. A. Brzezińska, J. Brzeziński, A. Eliaz (red.). Warszawa.
- Brzeziński J. (2000). *Co to znaczy dzisiaj być człowiekiem uniwersytetu*. W: *Nauka*, nr 4. Warszawa.
- Jeremus A. (2003). *Nowoczesny wizerunek nauczyciela akademickiego*. W: *Nauczyciel akademicki jako ogniwo jakości kształcenia*. K. Jankowski, B. Sitarska, C. Tkaczuk (red.). Siedlce.
- Kluza A. (1998). *Umiejętności interpersonalne nauczyciela w sytuacji istnienia ukrytych celów studentów*. W: *Student – nauczyciel akademicki. Relacje interpersonalne*. E. Radecki (red.). Szczecin.
- Kojs W. (2007). *Wybrane problemy integracji treści w działaniach edukacyjnych*. W: *Integracja nauczania i wychowania*. F. Bereźnicki, J. Świrko-Pilipczuk (red.). Szczecin.
- Kotusiewicz A. (2008). *O niezbywalności autorefleksji w praktyce edukacyjnej nauczyciela akademickiego*. W: *Nauczyciel akademicki w refleksji nad własną praktyką edukacyjną*. A. Kotusiewicz, G. Koć-Seniuch (red.). Warszawa.
- Kozielska M. (2009). *Style nauczania akademickiego w aspekcie treści kształcenia*. W: *Chowanna, Tom Jubileuszowy*. Katowice.
- Leja K., Szuwarzyński A. (2003). *Nauczyciel akademicki – mistrz czy czeladnik*. W: *Nauczyciel akademicki jako ogniwo jakości kształcenia*. K. Jankowski, B. Sitarska, C. Tkaczuk (red.). Siedlce.
- Okoń W. (2004). *Nowy słownik pedagogiczny*. Warszawa.
- Radecki E. (1998). *Student – nauczyciel akademicki a Lecha Witkowskiego estetyki sytuacji edukacyjnych*. W: *Student – nauczyciel akademicki. Relacje interpersonalne*. E. Radecki (red.). Szczecin.
- Wojtczuk K. (2003). *Język jako warunek skutecznego porozumiewania się w sytuacjach komunikacyjnych szkoły wyższej. Ujęcie lingwistyczne*. W: *Nauczyciel akademicki jako ogniwo jakości kształcenia*. K. Jankowski, B. Sitarska, C. Tkaczuk (red.). Siedlce.
- Zajac D. (1998). *Studenci o autorytecie nauczyciela akademickiego*. W: *Student – nauczyciel akademicki. Relacje interpersonalne*. E. Radecki (red.). Szczecin.